

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ШУМАРСКИ ФАКУЛТЕТ
Кнеза Вишеслава 1, Београд

ИЗВЕШТАЈ О ПОДОБНОСТИ МАСТЕР РАДА ЗА ОДБРАНУ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

1. Датум именовања (избора) комисије: Одлука бр. 09-9223/2 од 16.09.2026.

2. Састав комисије:

- **др Мирјана Тодосијевић**, редовни професор Шумарског факултета, Универзитета у Београду (ужа научна област: Ерозија и конзервација земљишта и вода).

- **др Нада Драговић**, редовни професор у пензији Шумарског факултета, Универзитета у Београду (ужа научна област: Ерозија и конзервација земљишта и вода).

- **др Тијана Вулевић**, доцент Шумарског факултета, Универзитета у Београду (ужа научна област: Ерозија и конзервација земљишта и вода).

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

1. Име, име једног родитеља, презиме: **Маша, Небојша, Јованчић**

2. Датум и место рођења, општина, држава: 25.10.1995, Београд, Србија

3. Студијски програм основних студија које је кандидат завршио: Шумарски факултет, Еколошки инжењеринг у заштити земљишних и водних ресурса

4. Датум завршетка основних студија: 06.02.2023. године

III НАСЛОВ МАСТЕР РАДА: „Изазови интегралног управљања сливом Парка природе „Голија“ и екосистемске услуге подручја“

IV ПРЕГЛЕД МАСТЕР РАДА:

Мастер рад **Маше Јованчић** под насловом: „Изазови интегралног управљања сливом Парка природе „Голија“ и екосистемске услуге подручја“ обухвата укупно 53 странице текста, 6 табела, 4 графикана и 5 слика. Списак коришћене литературе садржи укупно 59 наслова. Главна поглавља рада су: Увод, Предмет и циљ истраживања, Методологија истраживања, Подручје истраживања, Теоријско методолошки оквир интегралног управљања сливом Парка природе „Голија“, Екосистемске услуге слива Голије, Истраживања-ставови локалног становништва о управљању Парком природе „Голија“, Закључак и Литература. Сва поглавља чине посебну целину и имају своју структуру, која је прилагођена теми која се проучава.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА МАСТЕР РАДА

Увод. Кандидаткиња у уводном делу указује на значај интегралног управљања сливом које представља савремени приступ управљању природним ресурсима који слив посматра као јединствену функционалну целину у којој су вода, земљиште, шуме, биодиверзитет и људске активности међусобно повезани. животе, инфраструктуру, пољопривредна земљишта и природне ресурсе, при чему истиче да су учесталост и интензитет ових појава у порасту услед климатских промена, урбанизације и непланске

експлоатације земљишта. Указано је на његов циљ – усклађивање еколошких, економских и друштвених интереса, посебно у условима климатских промена, деградације земљишта, загађења вода и демографских промена. Посебан значај интегралног управљања има у планинским и заштићеним подручјима, где сливови имају важну улогу у обезбеђивању воде, регулисању поплава и суша, очувању биодиверзитета и пружању екосистемских услуга.

Предмет и циљ истраживања. Предмет рада је анализа концепта и примене интегралног управљања сливом на примеру Парка природе „Голија“, са посебним освртом на екосистемске услуге и повезивање управљања водама, земљиштем, шумама и биодиверзитетом у јединствен систем. Циљ истраживања је да се процени усклађеност постојећег система управљања сливом Голије са принципима интегралног управљања водним ресурсима (IWRM), дефинисаним међународним оквирима, те да се идентификују кључни изазови и могућности за његово унапређење. Посебна пажња усмерена је на примену екосистемског приступа и очување екосистемских услуга, са намером да резултати пруже научну и практичну основу за одрживо управљање Парком природе „Голија“ и усклађивање заштите природе са развојем локалних заједница.

Методологија истраживања. Кандидаткиња указује на методолошки оквир који се заснива на интердисциплинарном приступу који обухвата географију, екологију, заштиту животне средине, хидрологију и просторно планирање. Истраживање комбинује квалитативне и квантитативне методе, укључујући анализу законских и стратешких докумената, геопросторне (GIS) анализе хидролошких и еколошких карактеристика слива и идентификацију подручја изложених притисцима. Посебно важан део истраживања представља анкета локалног становништва, којом су испитани ставови, перцепције и искуства у вези са управљањем сливом, укљученошћу локалне заједнице, користима од екосистемских услуга и изазовима у заштити и коришћењу природних ресурса. Резултати анкете омогућавају процену усклађености постојећег модела управљања са принципима интегралног управљања водним ресурсима и екосистемског приступа, као и идентификацију институционалних слабости и потенцијала за унапређење управљања сливом Парка природе „Голија“.

Подручје истраживања. Подручје истраживања обухвата сливне системе унутар Парка природе „Голија“ и UNESCO Резервата биосфере „Голија–Студеница“, у југозападној Србији. Простире се на око 75.000 ha и обухвата делове општина Ивањица, Рашка, Нови Пазар и Сјеница, а највиши врх је Јанков камен (1833 m н.в.). Истраживање обухвата природно-географске, хидролошке и друштвено-економске карактеристике значајне за управљање сливовима и очување екосистемских услуга. Посебна пажња посвећена је заштити водних ресурса, мониторингу њиховог квалитета и количине, као и утицајима антропогених активности, нарочито малих хидроелектрана, на хидролошки режим и водене екосистеме.

Теоријско методолошки оквир интегралног управљања сливом Парка природе „Голија“. Кандидаткиња у овом делу рада истиче значај интегралног управљања водним ресурсима (IWRM) као холистичког приступа који повезује управљање водама, земљиштем, шумама и другим природним ресурсима. Посебно наглашава значај међусекторске сарадње и укључивања свих заинтересованих страна, укључујући локалне заједнице, институције и кориснике природних ресурса. Истиче и значај примене GIS технологија и просторних анализа за идентификацију угрожених подручја и планирање одговарајућих мера. Кандидаткиња указује на потребу за континуираним мониторингом, евалуацијом и прилагођавањем управљачких мера, што је од посебног значаја за сложене и осетљиве планинске системе као што је слив Голије. Такође су приказане природне, друштвено-економске и привредне карактеристике Голије, са освртом на шумарство, пољопривреду, туризам и демографске промене. Кандидаткиња наглашава значај шума, пашњака и водних екосистема за очување екосистемских

услуга, али и проблеме као што су деградација шума, смањење пољопривредне активности, старење становништва и миграције, који представљају важне изазове за одрживи развој и управљање овим заштићеним подручјем. Кандидаткиња у овом делу рада приказује глобални, европски и национални оквир интегралног управљања водним ресурсима, са посебним освртом на примену ових принципа на подручју Парка природе „Голија“. Истиче значај Даблинских начела и Оквирне директиве ЕУ о водама, као и обавезу интегрисаног планирања, мониторинга, заштите квалитета и количине вода и укључивања јавности. Посебно указује на потребу даљег усклађивања законодавства и институционалних капацитета Србије са европским стандардима.

У оквиру националног система кандидаткиња истиче значај Закона о водама и мултисекторског институционалног оквира, као и потребу повезивања мера заштите вода са одрживим шумарством, пољопривредом, заштитом природе и едукацијом локалног становништва. Посебно наглашава значај различитих статуса заштите Голије, укључујући Парк природе и Резерват биосфере „Голија–Студеница“, као основе за интегрално управљање природним ресурсима. Као кључне изазове издваја недовољну координацију институција, ограничене податке и мониторинг, потребу за већим учешћем локалне заједнице и јачањем институционалних капацитета, уз истовремено очување природних вредности и подстицање одрживог локалног развоја.

Екосистемске услуге слива Голије. Кандидаткиња у овом делу рада детаљно разматра екосистемске услуге Парка природе „Голија“, њихов значај за очување природних система и добробит локалног становништва. Посебно издваја услуге подршке, снабдевања, регулисања и културне услуге, при чему наглашава значај шума и водних ресурса за формирање и очување земљишта, регулацију хидролошког режима и климе, очување биодиверзитета, снабдевање водом, као и развој рекреације и туризма. Указује и на међусобну повезаност ових услуга и њихову осетљивост на антропогене притиске, нарочито ерозију, неодрживо коришћење земљишта и загађење.

Посебна пажња посвећена је идентификацији и вредновању кључних екосистемских услуга слива Голије, при чему кандидаткиња истиче значај воде за пиће, регулације климе, очувања биодиверзитета и рекреативно-туристичких вредности. Представља различите методе њиховог вредновања – еколошке, економске и друштвене, уз нагласак на потребу прилагођавања метода локалним условима и доступности података. На крају истиче значај локалних заједница као активних учесника у очувању и одрживом коришћењу екосистемских услуга, као и потребу за сарадњом управљача, становништва, научних институција и других заинтересованих страна у циљу очувања природног и културног наслеђа Голије.

Истраживање-ставови локалног становништва о управљању парком природе.

Кандидаткиња у овом делу рада приказује резултате анкетног истраживања локалног становништва, којим су испитани услови живота, стање животне средине, водоснабдевање и перцепција улоге Парка природе „Голија“ у локалном развоју. На основу одговора 50 испитаника, указује на демографско старење и економску зависност становништва од природних ресурса, али и на проблеме одласка младих, недостатка радних места и ограничених могућности економског развоја.

Посебно се истиче позитиван однос становништва према очувању природе, али и уочавање негативних промена као што су суше, ерозија, деградација шума и смањење водних ресурса. Значајан проблем представља водоснабдевање, нарочито недостатак воде током летњих месеци и потреба за унапређењем инфраструктуре и заштитом извора. Кандидаткиња такође указује на недовољну информисаност и укљученост локалног становништва у управљање Парком, као и на неравномерну расподелу користи од туризма. Резултати статистичких анализа додатно указују на повезаност социоекономских карактеристика испитаника са њиховом перцепцијом квалитета

живота и улоге Парка у развоју туризма, што потврђује значај партиципативног и интегралног приступа управљању.

Дискусија. У овом делу рада кандидаткиња истиче да су ограничене економске могућности, демографско старење, недостатак воде и недовољна укљученост локалног становништва кључни изазови за одрживи развој Голије. Посебно наглашава значај унапређења водне инфраструктуре, јачања еколошке едукације и већег учешћа локалне заједнице у управљању заштићеним подручјем. Туризам препознаје као значајан потенцијал, али указује на потребу за развојем инклузивних модела који би омогућили већу економску корист за локално становништво.

Кандидаткиња посебно указује на потребу да се екосистемске услуге интегришу у планове управљања и просторног планирања, као и да се њихова вредност јасније препозна у законском и институционалном оквиру. Наглашава значај очувања традиционалних активности, попут сточарства, кошења ливада, одрживог шумарства и сакупљања шумских плодова и лековитог биља, које доприносе очувању специфичних станишта и локалног идентитета. На основу резултата анкете указује на јаз између нормативног оквира и практичне примене принципа интегралног управљања, пре свега услед недовољне институционалне координације, информисаности и учешћа локалне заједнице. Истовремено, препознаје висок степен везаности становништва за Голију и њихову спремност за учешће као важан потенцијал за развој партиципативног модела управљања.

Закључак. Кандидаткиња у закључку истиче да интегрално управљање сливом Парка природе „Голија“ захтева холистички и мултисекторски приступ, који повезује управљање водама, земљиштем, шумама, биодиверзитетом, пољопривредом и туризмом, уз уважавање потреба локалног становништва. Посебно наглашава значај Голије као подручја изузетне биолошке и хидролошке разноврсности, са бројним екосистемским услугама, али и као простора у којем су присутни демографски, економски, климатски и институционални изазови. Указује на потребу да се екосистемске услуге јасније препознају, вреднују и интегришу у планове управљања и просторног планирања.

На основу резултата истраживања, кандидаткиња као кључне проблеме издваја недовољну институционалну координацију, ограничену доступност и интегрисаност података, недовољно учешће локалне заједнице и јаз између нормативног оквира и практичне примене принципа IWRM-а. Као основне правце унапређења предлаже успостављање јединственог система интегралног управљања сливом, развој интегрисане базе података, јачање мониторинга и научноистраживачког рада, веће учешће локалног становништва, развој одрживог туризма и јачање међусекторске сарадње. Посебно истиче да локално становништво треба препознати као партнера у управљању, а не само као корисника природних ресурса, при чему његова везаност за простор и спремност за учешће представљају значајан потенцијал за унапређење управљања. У коначном, кандидаткиња закључује да Голија представља значајан пример потенцијала интегралног управљања сливовима у Србији, али да је за дугорочно очување природних вредности и квалитета живота становништва неопходно успоставити равнотежу између заштите природе, одрживог коришћења ресурса и локалног развоја.

VI ЗАКЉУЧЦИ

На основу спроведеног истраживања утврђено је да интегрално управљање сливом Парка природе „Голија“ представља сложен процес који захтева повезивање природних, хидролошких, еколошких, друштвених и економских аспеката управљања. Анализа је показала да на подручју Голије постоје значајни природни потенцијали, пре свега у

погледу водних ресурса, биодиверзитета и екосистемских услуга, али и бројни изазови који ограничавају њихово одрживо коришћење. Посебно су издвојени недовољна институционална координација, ограничени механизми мониторинга и размене података, демографске промене, ограничене економске могућности локалног становништва и недовољно развијено учешће локалне заједнице у процесима управљања.

Резултати анкетног истраживања показали су да локално становништво препознаје значај природних ресурса и екосистемских услуга Голије, али да постоји јаз између формално успостављених принципа интегралног управљања и њихове практичне примене. Утврђено је да су посебно значајни проблеми водоснабдевања, депопулације, ограничених могућности запошљавања и неравномерне расподеле користи од туризма. Истовремено, утврђено је постојање потенцијала за развој партиципативног модела управљања, имајући у виду везаност локалног становништва за простор, препознавање значаја очувања природе и спремност за учешће у активностима заштите. Посебна вредност рада је у повезивању анализе природних и институционалних услова са ставовима локалног становништва, чиме је омогућено препознавање не само стања и потенцијала простора, већ и кључних проблема у практичној примени принципа интегралног управљања. Добијени резултати могу представљати основу за унапређење планова управљања Парком природе „Голија“ и Резерватом биосфере „Голија–Студеница“, као и за унапређење процеса планирања и доношења одлука у области управљања водама, земљиштем, шумама и другим природним ресурсима. Посебно се могу користити за идентификацију приоритетних мера у области мониторинга водних ресурса и стања екосистема, јачања сарадње надлежних институција, укључивања локалног становништва, развоја одрживог туризма и очувања традиционалних активности које доприносе одржавању специфичних станишта. одрживо управљање сливом Голије није могуће посматрати искључиво кроз управљање водним ресурсима, већ као интегрисан процес који обухвата очување екосистема, одрживо коришћење природних ресурса, локални економски развој и активно учешће становништва. Добијени налази представљају значајну основу за унапређење практичног управљања овим заштићеним подручјем и за даље развијање интегралних модела управљања прилагођених специфичностима планинских региона.

На основу спроведеног вредновања резултата истраживачког рада, Комисија констатује да мастер рад Маше Јованчић, под насловом **„Изазови интегралног управљања сливом Парка природе „Голија“ и екосистемске услуге подручја“**, обрађује актуелну тему. Рад је методолошки адекватно конципиран, систематично структуриран и написан јасним, прецизним и стилски уједначеним језиком. Резултати истраживања су релевантни и у потпуности оправдавају примењени истраживачки приступ. У том смислу, мастер рад Маше Јованчић представља стручно засновано дело, настало као резултат проучавања актуелних проблема и истраживања у области одрживог управљања природним ресурсима.

Имајући у виду све наведене чињенице, Комисија оцењује да су испуњени сви услови за приступање јавној одбрани мастер рада, како у погледу стручне утемељености обрађене теме, тако и у погледу оспособљености кандидаткиње за самостално бављење проблематиком предметне области.

VII КОНАЧНА ОЦЕНА МАСТЕР РАДА:

1. Да ли мастер рад садржи све битне елементе и да ли је написан у складу са насловом рада: **ДА**

2. Недостаци мастер рада и њихов утицај на резултат истраживања: осим грешака техничке природе нема других недостатака.
VIII ПРЕДЛОГ:
На основу укупне оцене мастер рада, комисија предлаже:
- да се мастер рад прихвати а кандидату одобри одбрана.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

1. др Мирјана Тодосијевић, ред.проф.
2. др Нада Драговић, ред.проф. у пензији
3. др Тијана Вулевић, доцент